

ΕΙΔΗΣΕΙΣ

Οι βραβευμένες ταινίες του ΑΓΩΝΑ

Στον κινηματογράφο ΑΠΟΛΛΩΝ-RENAULT FILMCENTER θα προβληθούν (17-18 Μαΐου 2003) οι επτά βραβευμένες ταινίες της 4ης Διεθνούς Συνάντησης Αρχαιολογικής Ταινίας του Μεσογείου χώρου ΑΓΩΝ, η οποία πραγματοποιήθηκε στην Αθήνα τον Μάιο του 2002. Πληροφορίες στη Γραμματεία του ΑΓΩΝΑ, τηλ.: 210-3312990-1, fax: 210-3312991, e-mail: <mpalatou@arhaiologia.gr>.

Κλείνουν κι άλλα μουσεία

Μετά το Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο και το Μουσείο Ολυμπίας, σταν κατάλογον των μουσείων που κλείνουν προσωρίνα τις πύλες τους –λόγω εργασιών ανακαίνισης και επανεκθέσης– προστέθηκε ήδη και το Μουσείο του Κεραμείου. Ακολούθων τα αρχαιολογικά μουσεία Θεσσαλονίκης, Βόλου, Ιωαννίνων, Δελφών, Ναυπλίου, Μαραθώνα, Ηρακλείου κ.λπ., καθώς και το Βελγαντίν και Χριστιανικό Μουσείο. Το Μουσείο της Αρχαίας Αγοράς της Αθήνας και το Μουσείο Κανελλοπούλου θα κλείσουν επίσης για μερικούς μήνες, ενώ σχεδιάζεται ήδη κι η ανέντερη κάποιων νέων μουσείων: Λάρισας, Διδυμοτείχου, Άρτας κ.ά.

Εξάλλου, στη στοά της οδού Πανεπιστημίου 57 λειτουργεί πια το νέο πωλητήριο εκμαγεύσιν του Ταμείου Αρχαιολογικών Πόρων που στεγάζονται μέχρι πρότinος στο Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο.

Ο ποταμός Εράσιος και το ιερό της Βραυρώνας

Το περασμένο φθινόπωρο τα νερά του ποταμού Εράσιου έπιαναν το ιερό της Βραυρώνας για τρίτη φορά κατά τη διάρκεια των τελευταίων δεκα ετών. Ο ποταμός δεν είναι σε θέση να συγκρήτησε όλα τα νερά της κοιλάδας σε περίπτωση μεγάλης βροχόπτωσης. Η μελέτη για τα εκτεταμένα αντιπλημμυρικά έργα που θα επιλύσουν το πρόβλημα –η οποία έχει ήδη εκπτώσης τη ΕΥΔΑΠ– εγκρίθηκε από το Κεντρικό Αρχαιολογικό Συμβούλιο περίπου ένα χρόνο πριν. Σε αναμονή της εφαρμογής της λοιπόν...

DVD-ROM από το Μουσείο Μπενάκη

Εκτός από τη συνέπεια στην υψηλή αισθητική, το Μουσείο Μπενάκη μάς έχει συνηγγένει και στη χάραξη νέων δρόμων και τρόπων, προκειμένου ο σύγχρονος άνθρωπος να έρχεται σε επαρχία με τον ελληνικό πολιτισμό και να μπορεί να τον γενέται. Αυτή τη φορά μάς προτείνει μια «πλούτηση» στην ιστορία του ελληνικού πολιτισμού με την έκδοση DVD-ROM με τίτλο «Η Ελλάδα του Μουσείου Μπενάκη». Πρόκειται για μια πρωτόπειρα που γίνεται για πρώτη φορά από ελληνικό μουσείο, και ευχόμαστε να αποτελέσει παράδειγμα προς μίμηση.

Η εφαρμογή αναπτύσσεται σε δύο μεγάλες ενότητες, από τις οποίες την πρώτη αφορά στη φωτογραφικά του Μουσείου Μπενάκη και δίνει τη δυνατότητα στον επισκέπτη να περιηγήσει στις αίθουσες του νεοκλασικού κτιρίου. Η δεύτερη, που είναι και η εκτενεύτερη, αναφέρεται στον ελληνικό πολιτισμό και αποτελεί δεξιεμένη πληροφορίας και εικόνων των έργων τέχνης από την αρχαιότητα έως την εποχή της συγκρότησης του νεοελληνικού κράτους. Μετά από 44 θέματα παραστατικών αφηγήσεων (movies clips) προβάλλονται τα 1.000 περίπου εκθέματα των συλλογών του Μουσείου Μπενάκη σε υψηλής ανάλυσης φωτογραφικές απεικονίσεις. Τα αντικείμενα είναι οργανωμένα σε τέσσερις βασικές κατηγορίες: ιστορική έρευνα, είδος, υλικό, τεχνική. Το ευρηματικό στοιχείο της εφαρμογής όμως είναι η δυνατότητα για επιλογή πολλαπλών συνδυώσων από τα τέσσερα προφερόμενα κριτήρια. Η πλοήγηση δεν είναι γραμμική, αλλά οργανώνεται κάθε φορά από τη χρήση με βάση τις ιδιαιτερότητες προσωπικής του αναζήτησης. Συναρπατσική είναι επίσης η δυνατότητα που δνετάει στο χρήστη να περιστρέψει το αντικείμενο, προκειμένου να το εξετάσει σε κάθε του λεπτομέρεια. Περίπου σαν να το πάνει στα χέρια του... Παράλληλα ένας άλλος μηχανισμός αναζήτησης δνει τη δυνατότητα για εξερεύνηση των τόπων προέλευσης ή εύρεσης των αντικείμενων του Μουσείου. Μια σειρά από 23 ιστο-

ρικούς χάρτες ταξιδεύουν τον επισκέπτη στις κυριότερες φάσεις των γεωπολιτικών ανακαταστάξεων στον ελλαδικό χώρο. Οι χάρτες συνοδεύονται από ιστορικά κείμενα και υπομνήματα. Το DVD-ROM εκδόθηκε και κυκλοφορεί από τις εκδόσεις Καστανώπη.

Αργυρώ Μαυροζούμη

Νίκος Τσούχλος

Το 2002 έργυε ένας σπουδαίος άνθρωπος, ο Νίκος Τσούχλος, Φωτογράφος καθ' από τους πρώτους αυτοδύτες στην Ελλάδα, γύρω στο 1950 άρχισε να παραπτεί και να φωτογραφίζει το βιβλό των ελληνικών θαλασσών. Υπήρξε από τα ίδρυτικά μέλη (μαζί με τους Γιώργο Παπαθανασόπουλο και Πίτερ Φροκμάρτον) του Ινστιτούτου Εναλίων Αρχαιολογικών Ερευνών, που από το 1973, πολύ πριν ίδρυθει η Εφορεία Εναλίων Αρχαιοτήτων, όριασε να ασχολείται με τη καταγραφή πολλών αρχαίων ναυαγίων. Στον ένθουσιασμό του οφειλεται η καταγραφή πολλών αρχαίων ναυαγίων, η υποβρύχια ανασκαφή του πρωτελλαδικού ναυαγίου της Δοκού κ.ά. Ο Νίκος Τσούχλος υπήρξε επίσης συνιδρυτής του περιοδικού Ενάλια.

Το ερευνητικό πρόγραμμα του ΙΚΔ 2003

Το Ινστιτούτο Κρητικού Δικαίου (ΙΚΔ) προκήρυξε την εκτέλεση του επιστημονικού ερευνητικού προγράμματος του 2003, στο οποίο περιλαμβάνονται τα θέματα: α) Τα κρητικά νομία εθίμα, β) Η ωλόκληπτη στην Κρήτη. Για την υποβολή προτάσεων εκπόνησης ερευνητικών-συγγραφικών εργασιών μπορείτε να απευθύνεστε στο τηλέφωνο 28210-55787.

ΕΚΘΕΣΕΙΣ

«Πλόες» στο Μουσείο Κυκλαδικού Πολιτισμού

Πρόκειται για μια διεθνή και ιδιαίτερα σημαντική αρχαιολογική έκθεση, με υπότιτλο «Από τη Σιδώνια στη Χουελέμη. Σχέσεις λαών της Μεσογείου 16ος-6ος α. π.Χ.», που εντάσσεται στο πλαίσιο της Πολιτιστικής Ολυμπιαδάς από την οποία και χρηματοδοτείται. Στην έκθεση –που προβλέπεται να γυγκωνιστεί το Μάιο του 2003 και να διάρκεσε 65 μήνες– δινεται έμφαση στον πλούτο των αγαθών και των ιδεών που διακινούνται ανάμεσα στους λαούς της Μεσογείου (Ελλήνες, Φοίνικες, Κύπριοις, Ετρουάρους, Ιβριες κ.λπ.), κατά την κρίσιμη χιλιετία από το 1600 έως το 600 π.Χ. Οι σχέσεις και οι απαλγάσσεις μεταξύ των λαών αυτών καταδεικνύονται από τα υλικά κατόληπτα της αρχαιότητας που εντοπίζονται σε όλη τη Μεσόγειο. Ο άρδευν των επιλογών της έκθεσης διαιρείται σε τρία διαφορετικά ιπτεπέδα: α) την επιτημένη αντικείμενα που ταξιδεύουν κατά την αρχαιότητα και εντοπίστηκαν από την ανασκαφή έρευνας σε άλλους λαούς, μακρινώς ή κοντινότερως στο χώρο παραγωγής τους, β) τις τοπικές μημείας των εισιτήμενων αντικείμενων, γ) τα αμαλγάματα, δηλαδή τα αντικείμενα εκείνα στα οποία εντοπίζονται μήρια στοιχείων από διαφορετικές γεωγραφικές περιοχές και πολιτισμούς, καθώς και από διαφορετικούς χρονικούς ορίζοντες. Στόχος της έκθεσης είναι να περιστρέψει από ευρύ κοινό αλλά και στη διεθνή επιστημονική κοινότητα πουλεύοντας στην ανασκαφή την αποτελεσματικότητα της έρευνας. Εκτός από το πλούσιο εκθεσιακό υλικό στης προθήκης, στη διάθεση των επισκέπτων θα είναι και ένας επιστημονικός κατάλογος όλων των αντικείμενων (στην ελληνική και στην αγγλική γλώσσα), διγλώσσια επιτόλυμα κείμενα και χάρτες όπου θα σημειώνονται οι πλέον (θαλάσσιες διαδρομές) που ακολούθησαν οι αρχαίοι, φωτογραφίες των αρχαιολογικών χώρων κ.λπ.

Αγρυπνική ζωή

«Αρχαίες αγρυπνίες σε σύγχρονους δρόμους» είναι ο τίτλος της έκθεσης που εγκανάστηκε στα τέλη του 2002 και θα διάρκεψε για έναν τουλάχιστον χρόνο (Θεσσαλονίκη, Κρυπτή Στοά της Αρχαίας Αγοράς). Αγρυπνικά και κπηνοτροφικά έργαλεια, αντικείμενα καθη-

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΑ

μερινής οικιακής χρήσης, γυάλινα σκεύη καλλωπισμού, προϊόντα μεταλλοτεχνίας, όλα πλαισιωμένα από πίνακες με κείμενα και αναπαραστάσεις, μας δίνουν πλήροφορίες σημαντικές για την αγοραϊκή ζωή στις περιοχές του κόπου του Στρυμόνα, της ΙΖΤ¹ Εφορείας Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων, με αφορμή την κατασκευή δρόμων). Πιθαρία ύψους για λάδι, πήλινες κυψέλες, φραγώγια για το σημάδεμα των ζώων, αγαλματίδια της μπτέρας των θεών Κυβελίτης και πολλά άλλα εκβάθμητα φανερώνουν πώς ζούσαν οι κάτοικοι των αγροτικών περιοχών από το 300 π.Χ. έως το 400 μ.Χ. περίπου, και πόση λγό, τελικά, διέφερε ο τρόπος ζωής στην αρχαιότητα από αυτού του 19ου και των αρχών του 20ού αιώνα.

Η Ελλάδα με τα μάτια των χαρτογράφων του 16ου αιώνα

Το σπάνιο υλικό 250 χαρτών του ελληνικού χώρου και το ουθεντικό αντίτυπο της μεγάλης χάρτας του Ρήγη Φεραίου περιλαμβάνει τη έκθεση με τίτλο «Από τον Κλαύδιο Ποτέλειον στον Gerard Mercator: η Ελλάδα με τα μάτια των χαρτογράφων του ΙΣΤ² αιώνα», πηγαδικά οργανώνει τη Μορφωτική Ιδρύματις Εθνικής Τραπέζης στο Μέγαρο Εύαρχου στην Αθήνα (23 Ιανουαρίου έως 31 Μαΐου 2003). Οι χάρτες είναι εργα των χαρτογράφων της περιόδου από το 16ο έως τις αρχές του 18ου αιώνα. Στην έκθεση περιλαμβάνονται και παλαιοί ατλάντες, όπως του Boschini και του Coronelli, καθώς και παλαιά γεωγραφικά εγχειρίδια, μεταξύ των οποίων η Γεωγραφία του Μελετίου (1728) και η Εισαγωγή στη Γεωγραφία και Σφαιρική του Χρυσάνθου Νοταρά. Η έκθεση συμπληρώνεται με πολλά σύγχρονα βιβλία και μελέτες με θέμα τη χαρτογραφία.

A. M.

Η αρχαία Ελλάδα στις Βρεττέλες

Τον Φεβρουάριο του 2003 εγκαινιάστηκαν –στο πλαίσιο της ελληνικής προεδρίας στην Ευρωπαϊκή Ένωση– δύο ενδιαφέρουσες εκθέσεις στις Βρεττέλες: «Αθήνα: Το λίκνο της Δημοκρατίας» και «Φωτογραφίες 1975-2002. Από τα έργα στην αθηναϊκή Ακρόπολη». Στην πρώτη περιλαμβάνονται αντίγραφα ευρυμάτων από την Αρχαία Αγορά της Αθήνας (η «Στήλη της Δημοκρατίας», με το ψήφισμα της Εκκλησίας του Δήμου των Αθηναίων για την προστασία της δημοκρατίας από επιδόσους τύραννους), το κληρωτήριο για την εκλογή βουλευτών και δικαίων, η λειψανδρά και η φωτιδόχος, χάλκινες δικαστικές ψήφιση, δοτράκα στεριακού κ.λπ.), καθώς και μακέτες, σχέδια και αναπαραστάσεις του χώρου και των κτιρίων όπου στεγάστηκαν τα κύρια όργανα του δημοκρατικού πολιτεύματος. Στη δεύτερη παρουσίαστονται οι –ήδη γνωστές από την έκθεση στο Μουσείο Μπενάκη– φωτογραφίες του Σωκράτη Μαρούμπατ, με θέμα τα αναστηλωτικά έργα στον Ιερό Βράχο.

Εξαιρετική σημαντική είναι, εξάλλου, και η έκθεση «Μουσών Δώρα». Μουσικοί και χορευτικοί απόρροι από την αρχαία Ελλάδα, που διοργανώνεται από το ελληνικό Υπουργείο Πολιτισμού στα Μουσεία γοργούς d'Art εν d'Histoire-Musée du Cinquantenaire των Βρεττέλλων (26.2-25.5.2003). Μέσα από τα αρχαιολογικά ευρήματα και το εποπτικό υλικό ψωτίζεται η μουσική και ο χορός στους προϊστορικούς πολιτισμούς του Αιγαίου, Κυκλαδικού, Μινωικού και Μυκηναϊκού, και ακολουθώς στην Ελλάδα των ιστορικών χρόνων.

Αζτέκοι

Εντυπωσιακή έκθεση για τους Αζτέκους φιλοξενεί η Βασιλική Ακαδημία του Λονδίνου (16.11.2002-14.2.2003). Είναι η πρώτη φορά που γίνεται μια τόσο εκτεταμένη παρουσίαση της τεχνής του αρχαίου αυτού λαού, περιλαμβανούντας και λίγα εκθέματα των προκατόχων των κατακτήσεων Αζτέκων, των Ολμέκων. Οι Αζτέκοι επήρειαν πλαίσιο κάτοικοι του Μεξικού τους οποίους εξόντων αι ο νομάδες Αζτέκοι το 1325 και δανειζόμενη την τέχνη τους, εξέφρασαν στη δική τους ιδεολογία που ας επικεντρώνει το θάνατο.

Αρχαιολογία και Φωτοαυγκυρία 2003

Στη φετινή συνάντηση Φωτοαυγκυρία 2003, η οποία διοργανώθηκε από το Μουσείο Φωτογραφίας Θεσσαλονίκης (Θεσσαλονίκη, Φεβρουάριος-Μάρτιος 2003), παρουσιάστηκαν δύο ενδιαφέρου-

σας εκθέσεις αρχαιολογικού χαρακτήρα. Η απομικη του αρχιτέκτονα και φωτογράφου Gabriele Basilico «Provincia antiqua» (Πολιτιστικό Κέντρο Θεσσαλονίκης, 20.3-30.3.2003), με εκκόνες από μνημεία και αστικούς αρχαιολογικούς τόπους, και η διεθνής ομάδικη έκθεση «Αρχαιολογίες» (Μουσείο Βιζαντινού Πολιτισμού, 21.2-25.3.2003), η οποία «αντιτεωτίζει τη φωτογραφία και την αρχαιολογία» ως δύο συστήματα επανάκτησης του παρελθόντος αλλά και ταξινόμησης ορισμένων πτυχών του κόσμου³ και τα δύο όμως συστήματα [...] παραμένουν στο έλεος της ποτοκεμενικής ερμηνείας. [...] κάθε γενιά αναζητάει –και μοραία βρίσκει– επιβεβαίωση σανσ σαν αυτή θεωρεί σημαντικών στο παρελθόν» (επιμέλεια έκθεσης; Γιάννης Σταθάτος).

Μάννα: πρηγμένος γλυκός οπός φυτών

Οι ρίζες του μικρού του μάνα βρίσκονται στον πολιτισμό των μεσαιωνικών λαών, ιστορικού, ταξιδεύτες και καλτέντες, κυρίως ζωγράφοι, τον χρησιμοποιούσαν ως πηγή έμπνευσης για τα έργα τους. Μέχρι το 1500 περίπου, οι παραστάσεις με θέμα το μάνα είχαν ως βασικό άξονα αναφοράς το γνωστό βιβλικό επεισόδιο. Σήμερα, το βιβλικό μάνα ταυτίζεται από τους βοτανολόγους και τους μελετητές με είδη λειχήσιας που ακόμη και σήμερα, αλλά και καρακτηριστικοί, σχετίζονται με την παραγωγή του μάνα εξοπλισμού, συνέβαλλαν στη συγκρότηση μιας εξαιρετική ενδιάφερουσας εικόνας για το φυτό Φράγκον (frankincense οπυτο στενόφυλλο), από το οποίο παράγεται το μάνα, τις μεθόδους καλλιέργειας του και την επιδρούσή της στην αγροτική κοινωνία, τις τεχνικές συλλογής του μάνα, τη συντήρηση και το εμπόριο του, τις φαρμακολογικές ιδιότητες και τις χρήσεις του στο παρελθόν, το παρόν και το μέλλον.

Η καλλιέργεια του φυτού από το οποίο παράγεται το μάνα είναι εφικτή μόνο με συγκεκριμένες περιοχές της Σκιλείας, που χαρακτηρίζονται κατά τη διάρκεια της καλοκαιρινής περιόδου, από υψηλές βρεμοκαρδίες και χαρτιά υγρασίας. Η διάρκεια της περιόδου παραγωγής εξαρτάται από τις κλιματολογικές συνθήκες, αλλά συνήθως εκτείνεται μεταξύ του δεύτερου δεκαμήνου του Ιουλίου και του πρώτου δεκαμήνου του Σεπτεμβρίου. Το μάνα –του οποίου η παραγωγή αρχίζει σταν δέντρα έχοντας 6-8 έτην– συλλέγεται καθημερινά από τον καλλιέργη, μέσω χαράδρων στον κορμό των δέντρων και κυρίως στα κλαδιά. Η χάραξη γίνεται με ένα ειδικό κλαδεύτηρι, ακονιστικό και μιτερό, έτσι ώστε να αφαιρείται ολόγυρο ο εξωτερικός φλοιός. Από τις σχήματις εγκυλίς υγρό γαλάζιου χρώματος, το οποίο, εργάζομεν στην επαργία με τον άέρα, μετατρέπεται σε ένα λεπτό υπέλευκο κρυστάλλινο στρώμα: το μάνα. Το «κανόλλο» (είδος γλυκύκειματος), στην επική μορφή, στα σταλακτής, αποτελείται το πο πολύτιμο μέρος του προϊόντος και αποτάπται πρώτο, με τη βοηθεία μιας ευλύνσιας έλιμης λίμανα. Το υπόλοιπο του μάνα παραμένει κολλημένο στον κορμό, και αφαιρείται μέσω ειδικού εργαλείου (προκειται για ένα μεταλλικό μικρό φτωτάρικ με έλινη λάρυγγα). Το μάνα χρησιμοποιείται από την αρχαιότητα ως καθαρτικό, για τα μάρα καθώς και τις εγκύους, στην παραγωγή μιας παιστίνας που διευκολύνει στην απότυπη φλέγματος από καταρροή, αλλά και στη ζαχαροπλαστική, στη βιομηχανία καλυντικών και για την παραγωγή προϊόντων για διαβητικούς.

Άρστροι μουσικοί

Στο Μέγαρο Μουσικής Αθηνών παρουσιάστηκαν, για την περίοδο των Χριστουγέννων, 85 μουσικές μηχανές, που χρονολογούνται από το 1750 περίπου αι τις μέρες μας. Η μεγάλη μόδα των μουσικών μηχανών όρισε από το β' μισό του 18ου αιώνα, με την ευρωπαϊκή αστική τάξη να θεωρεί με εξαιρετική σημασία την παραγωγή μιας ικανοποίησης της μουσικής. Τον 19ο αιώνα η παραγωγή μηχανικών μουσικών παιχνιδών γίνεται μαζική, και τα μουσικά κουτιά, οι μουσικές κούλιες (ανθρώπικα και ζωάκια), καθώς και τα όργανα (πιανόλα), κυκλοφορούν πια ευρέως, μαγευόντας μεγάλους και μικρούς.

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΑ

ΣΥΝΕΔΡΙΑ

Από την Ιταλική Αρχαιολογική Σχολή

Ενδιαφέρουσες οι δραστηριότητες της Ιταλικής Αρχαιολογικής Σχολής για τους επόμενους μήνες: α) 5-6 Απριλίου 2003, *Anatide's Threads (International Workshop): Connections between Crete and the Greek Mainland in the Post Palatial Period (Late Minoan IIIA2 to the Sub-Minoan)*, β) 30 Ιουνίου-1 Ιουλίου 2003, Διεθνές Συνέδριο Μελετών Θησέας και Ρωμαίου. Μια σύγκριση για τις απαρχές της Αθήνας και της Ρώμης. Για σχετικές πληροφορίες, τηλ.: 210-9239 163, e-mail: <sala@otenet.gr>.

Asmosia VII

Στον Ιανόντα της Θάσου, από τις 15 έως τις 20 Σεπτεμβρίου 2003, θα πραγματοποιηθεί το 70 στη σειρά επιστημονικού συνεδρίου της Asmosia, διεθνούς επιπολιανής ένωσης που ασχολείται με τη μελέτη του μαρμάρου και άλλων πετρώματων που χρησιμοποιήθηκαν στην αρχαιότητα. Η προθεσμία υποβολής των περιήγησεων δασών επιμέρους να συμμετάσχουν στο συνέδριο λήγει στις 18 Απριλίου 2003. Για περισσότερες πληροφορίες, τηλ.: 2510-222335 (Δρ. Στράτης Παπαδόπουλος, ΙΕ ΕΠΚΑ), δικτυακός τόπος: <<http://www.ims.demokritos.gr/archaeo/Asmosia2003.html>>.

Διατηρώντας την πολιτιστική κληρονομία

Το 70 Διεθνές Συμπόσιο του Οργανισμού Πόλεων Πληροφόρων Κληρονομιάς θα πραγματοποιηθεί στη Ρόδο από τις 23 έως τις 26 Σεπτεμβρίου 2003, με τίτλο «Διατηρώντας την κληρονομιά ζωτικής: εκπαίδευση και κατάρτιση για τη διαστήσιμη της πολιτιστικής κληρονομίας». Για πληροφορίες, τηλ.: 22410-43080, δικτυακός τόπος: <<http://www.vopm.gr/rhodes>>.

Ε' Συνάντηση Βυζαντινολόγων Ελλάδος και Κύπρου

Το Τμήμα Ιστορίας του Ιονίου Πανεπιστημίου έχει αναλάβει να διοργανώνει την Ε' Συνάντηση Βυζαντινολόγων Ελλάδος και Κύπρου, το οποία θα πραγματοποιηθεί στις 3-5 Οκτωβρίου 2003 στην Κέρκυρα, και θα περιλαμβάνει: α) το ειδικό θεωρητικό θέμα «Βυζαντίο και Δύση», β) ανακοινώσεις νέων ερευνητικών προγραμμάτων, γ) ελεύθερης ανακοινώσεως. Για πληροφορίες σχετικά με τη συμμετοχή - με ανακοίνωση - στη συνάντηση αυτή, ή απλώς την παρακαλούμεθη των εργασιών της, μπορείτε να απευθύνεστε στα τηλέφωνα 26610-87320, 87415, 87304, ή στο e-mail: <byzmeet@ionio.gr>.

ΔΙΑΛΕΞΕΙΣ

Οι διαλέξεις των επόμενων μηνών

α) Ελληνική Εταιρεία για την Προστασία του Περιβάλλοντος και της Πολιτιστικής Κληρονομιάς (τηλ.: 210-3225245, 210-3226693), στο πλαίσιο του β' κυκλού μαθημάτων «Τόποι και μνημεία της αρχαίας και μεσαιωνικής Αθήνας»: Α. Χωρεύη-Γ. Τιγνιάδη, «Η ρωμαϊκή Αθήνα» (1.4.2003). Στ. Ελευθερόπουλος, «Η ωστερωμαϊκή Αθήνα» (8.4.2003). Χ. Μπούρας, «Βυζαντινή Αθήνα: τοπογραφία και πολεοδοσία» (14.4.2003). Χ. Μπούρας, «Βυζαντινή Αθήνα: οι εκκλησίες» (21.4.2003). Δ. Καρύδης, «Η Αθήνα κατά την Τουρκοκρατία» (6.5.2003).

β) Εταιρεία των Φίλων του Εθνικού Αρχαιολογικού Μουσείου (τηλ.: 210-8229633); Π. Χατζηδάκης, «Αρχαίες και νεότερες προκαταλήψεις για τη γυναικά» (9.4.2003). Β. Αραβαντίνος, «Νέα στοιχεία για την «δύνωση» Θήβα των ιστορικών χρόνων» (14.5.2003).

γ) Ιταλική Αρχαιολογική Σχολή (τηλ.: 210-9239163); A. Bottini-St. Bruni, «Το λιμανί της Πίζας και τα πλοία του» (10.4.2003).

ΒΙΒΛΙΑ

Αρχαία ελληνική ζωγραφική και οι απηχήσεις της στους νεότερους χρόνους

Στέλιος Λυδάκης
εκδ. Μέλισσα, Αθήνα 2002

Πρόκειται για ειαιωνικά καλαίσθητη έκδοση, που ασχολείται με την αρχαιοελληνική ζωγραφική μέσα από την άρτια ματιά του ιστορικού της τέχνης Στέλιου Λυδάκη. Συγκεκριμένα, πραγματεύεται την ιστορία της αρχαίας ελληνικής ζωγραφικής τόσο στις πρωιμότερες φάσεις της (Κρήτη, Θήρα, Μυκήνες) όσο και στην κλασική και ρωμαϊκή περίοδο. Η επιτύχια και η πρωτοτυπία της έκδοσης συνιστάνεται σε μεγάλο ποσοτό στο επιστημονικά τεκμηριωμένο γεφύρωμα ανάμεσα στην αρχαιοελληνική και την αναγεννησιακή ζωγραφική, το οποίο καταδεικνύει τη διαχρονικότητα και τη δυναμική της ζωγραφικής τεχνής. Όπως αναφέρει και ο ίδιος ο συγγραφέας, στον προλογό του, «όυτε εμείς σήμερα ούτε και καλλιτέχνες των νεότερων χρόνων ξηλάτουν στο σκοτάδι», αφού πιάνουν το νήμα από τους προηγουμένους. Ήπειρα από τις σωζόμενες τοιχογραφίες και αγγειογραφίες που παρατίθενται, γίνεται ειδική αναφορά και στις περιγραφές των χαμένων έργων, τις λεγόμενες «εκφράσεις», οι οποίες έγιναν αντικείμενα μελέτης την περίοδο της Αναγέννησης, και πολλοί από τους καλλιτέχνες της ποιητήριας προσταύνονται, βασιζόμενοι στα στοιχεία των περιγραφών, να τις ανασύνθεσον στο δικό τους καμβά. Ο συγγραφέας επιχειρεί να καταδείξει ποια ήταν η «ρίπια ιδέα», το πρώτο κύπταρο στην αρχαιότητα που έγινε για τους νεότερους καλλιτέχνες. Για παράδειγμα, η «Συκοφαντία» του Sandro Botticelli είναι ανασύνθεση «εκφράσεις» του Λουκιανού. Πολύ ώριμη πεποίθηση η αναδήμητη κοινών τόπων ανάμεσα στην αρχαία και τη νεότερη ζωγραφική, που επίσης επιχειρεί στην συγγραφή. Η εικονογράφηση του βιβλίου είναι πλούσια και οι φωτογραφίες των αρχαίων και των νεότερων έργων συντηρούν τις περισσότερες φορές στο πλαίσιο του συγκριτικού πυντεύματος του βιβλίου.

A. M.

Λατρείες στην «περιφέρεια» του αρχαίου ελληνικού κόσμου

επιστ. επικ.: Αφροδίτη Α. Αβαγιανού
εκδ. Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών, Αθήνα 2002

Πρόκειται για τις διαλέξεις που διδήκτησαν στην πλατεία του κύκλου σημάντων με το γενικό τίτλο «Λατρείες στην «περιφέρεια» του αρχαίου ελληνικού κόσμου» του Μορφωτικού Προγράμματος του ΕΙΕ, σε συνεργασία με το Ινστιτούτο Ελληνικής και Ρωμαϊκής Αρχαιότητος του ΕΙΕ. Στα πέντε ομιλίες που περιέχονται στις σελίδες του, εξετάζεται η θρησκευτική «συμπεριφόρα» συγκεκριμένη στη Μακεδονία (Μ. Χατζόπουλος), τη Σαμοθράκη (W. Burkert), τη Θεσσαλία (Α. Αβαγιανού), την Κύπρο (Β. Καραγιώργης) και την Κρήτη (Γ. Τζεροπόλας). Πρόκειται για μια χρήσιμη έκδοση σημαντικών ομιλιών, που δίνουν το χαρακτήρα της περιφέρειας, όπως, παρά την επίδραση του κέντρου (Αθηνών), ξεχωρίζει η κάθε λατρεία με τα χαρακτηριστικά της.

Οι μιστηριώδεις βραχογραφίες των ιερών σπηλαιών Νίκος Μπουντούκης εκδ. Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα 2002

Η λατρεία στα σπήλαια πιστοποιείται από πλήθος ευρυμάτων που έχουν ανακαλυφθεί και εξεκλούσιων να ανακαλύπτονται σε όλη την Ελλάδα. Ο χριστιανός, στην προστασία του εβαραΐνεται την αρχαία βροχεία, και ακόμα περισσότερο τη χρήσια λατρεία, την αρμοδιότητα κατά κάποιο τρόπο, χτίζοντας εκκλησίες και προσκυνήστρα στις εισόδους των σπηλαίων. Στο δραού Αιγαίων, στην Αττική, μια σπηλιά που παρατήρησε ο συγγραφέας του αποκάλυψε έναν κόμο μυστηρώδη, κόμοι σκιάς και φωτός, απομεινάρι ίσως πανάρχαιας λατρείας, που ίσως πια βρει τη θέση της ανάμεσα στις τόσες θεωρίες για τις αρχαίες θρησκείες. Πρό-

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΑ

κείται για μια πρωτότυπη και πρωτοποριακή μελέτη που ανοίγει νέους ορίζοντες στην έρευνα αλλά και στους ίδιους τους αναγνώστες, οι οποίοι βρίσκονται ξαφνικά μπροστά σε μια αναπάντεχη και αδιάφευστη πραγματικότητα.

Ο τελετουργικός θρήνος στην ελληνική παράδοση

Margaret Alexiou

εκδ. Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης, Αθήνα 2002

Σημαντικό έργο –που κυκλοφόρησε για πρώτη φορά στα αγγλικά το 1974–, παρουσιάζεται αναδευτήριμο, σε δρόσιτη μετάφραση από τους Διάδημη την Νικοραμανίδην και Παναγιώτη Ροΐδη. Το θέμα του τελετουργικού θρήνου εξετάζεται διαρχονικά (αρχαιότητα, βιβλιόπτυ, νεότεροι χρόνοι) και διεπιπτωτικού (ανθρωπολογία, κοινωνιολογία, λαογραφία αλλά και προφορική λογοτεχνία). Πρόκειται για εργασία μοναδική, χάρη στη θέμα αλλά και τον τρόπο που τη συγγράφεια το πραγματεύεται.

Άρμέλου παῖς ἔυφρων οίνος

Mihálylás Tíberiós

εκδ. Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης, Αθήνα 2002

Πρόκειται για διάλεξη –εμπιποτισμένη και με πρόσθιτη βιβλιογραφία– που οποία έδωσε ο συγγραφέας στο πλαίσιο των δραστηριοτήτων του MIET, το 1999. Όπως διευκυρίζεται και στον υπότιτλο, ως βάση για τη συγγραφή του συγκεκριμένου κενεύου χρηματοποιηθήκε η εικονογραφία της αιμέλου που τον οίνου στα αρχαία ελληνικά αγγεία. Αυτή η πολύ προσεγμένη έδραση, με κείμενο διατητισμένο με τρόπο απλό από έναν κυριοφύλακα επιστήμονα, ενδιαφέρεται τον καθένα, γιατί παρέχει πλήθος πληροφοριών και εικόνων, ενώ εξαιρετικά ενδιαφέρουσα είναι η έρευνα όσον αφορά τη θέση που έχει το κρασί στη ζωή, τη βροχεκία και την τέχνη.

Η μετάβαση από τη Νεολιθική στην εποχή του Χαλκού στην ανατολική Μακεδονία.

Η κεραμική διαφοροποίηση

Στρατής Παπαδόπουλος

εκδ. ΤΑΠΑ, Αθήνα 2002

Σοφήρη, τεκμηριωμένη μελέτη, που μέσω της εξελίχθη διαφοροποιήσης της κεραμικής, εξετάζει τον περιβάλλοντα χώρο της και το πλαίσιο μέσα στο οποίο αυτή παρήχθη. Η έρευνα σήρηγε στην αμφιστρήση από το μελέτη της μεχρι τούδις ευρέως παραδεδεγμένης αποψής των διάδοστακων ερμηνευτικών προτύπων.

Πρώιμη ελληνική αγγειογραφία

John Boardman

εκδ. Ινστιτούτο του Βιβλίου-Α. Καρδαμίτα, Αθήνα 2001

Όπως σημειώνεται στην εισαγωγή του βιβλίου, ο τόμος αυτός, πρώτος σε μια σειρά τεσσάρων με τίτλο «Ο κόσμος της τέχνης», κυκλοφορεί στα ελληνικά τελευταίας (μεταφραστ-επιμέλεια: Λεωνίδας Μπιουράνης). Όπως και οι άλλες τρεις τόμοι που έχουν ήδη κυκλοφορήσει (Αθηναϊκά μελανόνυφρα αγγεία: 1980; Αθηναϊκά ερυθρόνυφρα αγγεία, κλασική περίοδος: 1995), το βιβλίο αυτό στόχει έχει να προσέρψει στον ενδιαφέροντούντονα αναγνώστη έναν εικονογραφημένο οδηγό που τοποθετεί τα αγγεία στο ιστορικό και καλλιτεχνικό πλαισίο τους. Πρόκειται για ένα από τα εγκυρότερα έργα και υπηρετεί θαυμάστα το στόχο αυτό.

Céramiques hellénistiques et romaines

επιμ. Francine Blöndé, Pascale Ballet,

Jean-François Salles

εκδ. Maison de l'Orient Méditerranéen, Lyon 2002

Πρόκειται για τα πρακτικά συνάντησης που έγινε τον Μάρτιο του 2000 στη Lyon της Γαλλίας με αφορμή τις γαλλικές ανασκαφές στην

Κύπρο. Αυτές είναι και ο λόγος που οι ανακοινώσεις περιορίστηκαν στην ανατολική Μεσόγειο και τη συρο-παλαιολιτική ακτή, όπως φαίνεται και από τον υπότιτλο (*Productions et diffusion en Méditerranée orientale - Chypre, Égypte et côte syro-palestinienne*), καθώς η οργάνωση συνεδρίων για την κεραμική της μητροπολιτικής Ελλάδας έχει θεωρηθεί από καρό. Οι ανακοινώσεις υπερβαίνουν εντός το χρονικό όριο της Ελληνιστικής εποχής, προκεμένου να γίνει οιρής ο χαρακτήρας και η συμβολή των επιπεριμέτρων της περιόδου αυτής στο πλαίσιο μέσω στο οποίο διαμορφώθηκαν τα χαρακτηριστικά της. Επίσης, γίνεται λόγος και για την ερμαλωμένη κεραμική, που συνήθως εξετάζεται χωριστά. Η παρουσίαση των εργασιών είναι εξαιρετική, καθώς επίσης τα σχέδια και οι εικόνες (αστρόβαμαρες). Μέσα από τις σειρές τους που κανείς σαρή εικόνα της επιδραστής της ελληνιστικής κεραμικής σ' εκείνες των γεγονόντων χωρών.

Moudre et broyer

Hara Prokopou, René Treuil

εκδ. CTHS, Paris 2002

«Αλένθατας και κοινοριποιώντας» είναι ο τίτλος του διότου έργου που περιλαμβάνει τα Πρακτικά Διεθνών Συνεδρίων που διοργανώθηκαν το 1995 από τα πανεπιστήμια Blaise-Pascal και Paris I αλλά και το Centre National de la recherche scientifique (30.11.2-12. 1995. *Moudre et broyer: l'interprétation fonctionnelle de l'outillage de mouture et de broyage dans la Préhistoire et l'Antiquité*. 1. Méthodes: pétrographie, chimie, tracéologie, expérimentation, ethnoarchéologie. 2. Archéologie et Histoire : du Paléolithique au Moyen Age). Πρόκειται για μια πρωτοποριακή έρευνα σχετικά με ένα θέμα που έχει πολλά να μας διδάσκει. Από τα φτωχά διάλογα της απώτερης αρχαιότητας που τα σπάνιζαν πλέον στημένα σύγχρονης διακήρησης τη δραστηριότητας αυτής γίνεται ανάλυση και εξέταση της κίνησης, των εργαλείων και του υλικού που χρησιμοποιείται, προκειμένου με την ανασύνθετη αυτή να πληριάσουμε στην αλήθευτα που κρύβει η κάθε ενέργεια, η κάθε κανονισμό και ο κάθε δανεισμός, σε ένα συγκεκριμένο κοινωνικό πλαισίο. Η ιδιαίτερη –είτε γίνεται από το ένα φύλο ή και από τα δύο μαζί– προσέρχεται νέες διαφορετικό στόχο κάθε πορείας. Την σκόπιμη της εργασία συνήθως διανοέουμενη τα ρυμικά τραγούδια, Πετρογραφίκες μελέτες, αναλύσεις καταλόγων (τροφωνία, ορικτών και χρωμάτων), η πειραματική αρχαιολογία, η εθνο-αρχαιολογία συνδυάστηκαν για τη μελέτη της άλσης και της κοινοριποιήσης. Ας σημειωθεί, τέλος, ότι το πρωτότυπο φωτογραφικό υλικό που υποστηρίζει ορισμένα κείμενα αποτελεί πολύτιμο τεκμήριο για έναν τρόπο ζωής που χάντεται.

Αρτεμίδωρος Ονειροκρητικά

εισαγωγή, μετάφραση: Marija Mavroudi

εκδ. Ιστός, Αθήνα 2002

Τα Ονειροκρητικά του Αρτεμίδωρου του Δαλδιανού (2ος αι. μ.Χ.) είναι το μοναδικό ονειροκρητικό έργο που έχει διασωθεί στην ελληνική γλώσσα. Ο συγγραφέας, σε αντίθεση με όσα πρεσβεύτησαν στο Φράντη, υποστηρίζει ότι τα θώνεα δεν καθερίζονται στη σεξουαλική δραστηριότητα των ατόμων αλλά την οικονομική κατά κύριο λόγο. Το έργο μεταφράσθηκε στα αραβικά τον 9ο-10ο αιώνα και επηρέασε βαθύτατα την αραβική ονειροκρητική καβδίς και τη βιζαντίνη. Σήμερα πα αποτελεί ανανεωμένη προσέγγιση στην θηλωματική πλευρά της έργων. Η μετάφραση της Μ. Μαυρούδη, ακριβής και προσεγμένη, αποδίδει θεμελίωτα το ύφος του συγγραφέα, και η εισαγωγή φωτίζει κάθε πτυχή της ιστορίας και της αξίας του κειμένου.

Ρεντίνα III

Νίκος Μουσαπόπουλος

εκδ. Αριστοτελείο Πανεπιστήμιο, Θεσσαλονίκη 2002

Το κάστρο της Ρεντίνας, που ανεκάρφη από τον καθηγητή N.K. Μουσαπόπουλο, αποτελεί σημαντική πηγή γνωστών και πληροφοριών. Τα πετραγμένα της ανασκαφής περιλαμβάνονται σε τέσσερις συνολικά τόμους: I. Οι μυδονίκες πόλεις Αιώνων, Βρυσίκος, Αρέθουσα και ο τάφος του Ευριπίδη, II. Το βιζαντινό κάστρο της μυριάζει.

γδουνική Ρεντίνας. Η σχύρωση και η ίδρευση του οικισμού, III. Το βυζαντινό κάστρο της μηγδονίκης Ρεντίνας. Οι κατοικίες και τα εργαστήρια του οικισμού, IV. Οι εκκλησίες του βυζαντίου οικισμού. Μέσω της μελέτης των ιδιωτικών οικημάτων, των κατοικιών αλλά και των εργαστηρίων, ερχόμαστε ακόμα πιο κοντά σε ένα πολύ ενδιαφέρον οικιστικό σύνολο, του οποίου η χρονολόγηση ξεκινά από τον 4ο αιώνα. Στον τόμο αυτόν περιέχεται επίσης μια σύντομη αναφορά στις διατροφικές συνήθειες των κατοικών της Ρεντίνας.

Οδοιπορικό στην κορυφή του Άθωνα

Δημήτριος Κύρου

εκδ. Νομαρχική Αυτοδιοίκηση Χαλκιδικής, Πολύγυρος 2001

Πρόκειται για μια πολύ θελητική και παραποταμή περιγραφή της ανάβασης στο Άγιον Όρος, η οποία μπορεί να πείσει πολλούς στην αξέα, μια φορά τουλάχιστον, να την αποτολμήσουν!

Το Ολυμπείο και μνημεία της παριλίσσιας περιοχής επιμ. Μαρικάπη Καμβασινού

εκδ. Πολιτισμικός Οργανισμός Δήμου Αθηναίων, Αθήνα 2002

Τη χρονιά που πέρασε ολοκληρώθηκε το τρίτυχο εκδόσεων του Πολιτισμικού Οργανισμού του Δήμου Αθηναίων με θέμα αρχαία μνημεία της Αθηνας που αποτελούνται ορόσημο όχι μόνο στην ιστορία της αλλά και στο ανάπτυγμα των αρχαιολογικών της χώρων. Μετά λοιπόν το Χορηγικό Μνημείο του Λυσαράκη και το Ωρολόγιον του Ανδρούνικου Κυρρήστου, το λεύκωμα *To Ολυμπείο και μνημεία της παριλίσσιας περιοχής* δεν περιέχει μόνο την αναπτύξη των εξαιρετικής τέχνης ψαλιδορύγων των Stuart και Revett –από το μνημείωνς έργο τους *The Antiquities of Athens*–, αλλά και πολύ φροντισμένα κείμενα, που αναφέρονται στην ιστορία, τη μυθολογία, καθώς και σε κάποια λιγότερα γνωστά μνημεία της Αθηνας.

Κωνσταντινούπολη, η πόλη των πόλεων

συλλογικό έργο

εκδ. Έρεσος, Αθήνα 2002

Η αιφερωματική αυτή δίγλωσση έκδοση (ελληνικά-αγγλικά) στοχεύει στα ζωντανέψει, μέσα από το συνδυασμό εικόνας και λόγου, την Κωνσταντινούπολη, πόλη-υμβόλο για τον νεότερο ελληνισμό, η οποία –περισσότερο από οποιαδήποτε άλλη– είχε ταυτιστεί με τα οράματα και τα προσδοκίες του Γένους. Περιέχει κείμενα διακριμένων επιστήμονων, που εστιάζουν στην ιστορία και τη δράση των Ρωμαίων από τα μέσα του 19ου αιώνα έως σήμερα, αλλά και αναφορές στους Τούρκους, τους Εβραίους και τους Αρμενίους. Η θεματολογία της έκδοσης και η χρήση αδημοσίευτου υλικού από το αρχείο του ουλλέκτη Σπύρου Μανουσάκη, καθώς και το μοναδικό εικονογραφικό υλικό, καθιστούν το έργο σαφώς πρωτότυπο.

Αριστέα Βαενά

Ιερή Αρχιτεκτονική

Γιώργος Μπατογιάννης

εκδ. Εσπερίτη, Αθήνα 2002

Ένα θέμα δύοβατο και, καθ. όταν τολμούσα να πω, «πρωτότυπο» για την ελληνική βιβλιογραφία αυτό που με αρκετό επιστημονικό όφελος πραγματεύεται ο αρχιτεκτονικούς γυγγάρεις Γ. Μπατογιάννης: Η σχέση μεταξύ θρησκείας και κατασκευής όπως αυτή διαμορφώνεται μεταξύ από ιστορικά, θρησκευτικά και μυθολογικά γεγονότων. Βιβλίο που σίγουρα θα μας προβληματίσει.

Νικόλαος Θ. Χολέβας

Επίτομη ιστορία της αρχιτεκτονικής, με έμφαση στον 19ο και 20ό αιώνα

Γεώργιος Π. Λάρβας

εκδ. University Studio Press, Θεσσαλονίκη 2002

Πόνημα μεγάλης ωριμότητας του καθηγητή Γ.Π. Λάρβα ονταί το καλαίσθητο αυτό βιβλίο. Ξεκινώντας από τη Νεολιθική περίοδο, ο

συγγραφέας αναφέρεται –μεταξύ άλλων– στην εξωευρωπαϊκή τέχνη κατά την αρχαιότητα, τη χριστιανική τέχνη του Βυζαντίου, στη γοτθική και αναγεννησιακή τέχνη, καθώς και στο μπαρόκ, εμβαθύνοντας, τέλος, στην αρχιτεκτονική του 19ου και του 20ου αιώνα. Το βιβλίο αποτελεί ένα μεστό δημιουργήμα που μπορεί να κομψήσει κάθε βιβλιοθήκη.

Ν. Θ. Χ.

Το πρόσωπο της Αθήνας

Νίκος Βατόπουλος

εκδ. Πτωτιάς, Αθήνα 2002

«Ένα «λεύκωμα» που δεν μοιάζει με τα συνηθισμένα, αφού δεν αναλύεται σε απλή παρέθεση των –καταπληκτικών πραγματικά– φωτογραφιών των καταλίγεννων φωτογράφων Βασιλή Μαρκή, Ακόμα και στις λεζάντες των φωτογραφιών δίνονται πολές και χρονικές πληροφορίες. Το βιβλίο, καρπός της μεγάλης ωριμότητάς του Ν. Βατόπουλου που πραγτεύεται στην παραπομπή της Αθήνας, που συνήθως είναι «κρυμμένο». Ξεκινώντας από το νεολαϊκόπιστο και φτάνοντας έως τις μέρες μας, ο συγγραφέας καθηφέρει να συγκινήσει με την παραπρητικότητά του, καθώς και με την αδιαμισθίη της ευαισθησίας του και διάθεση να «σώσει» ό, τι έμεινε από αυτό το ωραίο, και πάνω απ' όλα γοντευτικό «πρόσωπο της Αθήνας». Χρήσιμο βιβλίο για όλους μια που, εκτός των άλλων, αποτελεί και μια βροντερή κρουγή για τη σωτηρία της φωτογραφικής της πόλης.

Ν. Θ. Χ.

Δημήτρης Πικιώνης (1887-1968)

Αλέξανδρος Παπαγεωργίου-Βενετάς

εκδ. Εθνοτικός Οργανισμός Λιβάνη, Αθήνα 2001

Μαθήτης του Πικιώνη –ο υπότιτλος του σύντομου αυτού βιβλίου είναι «Τα χρόνια της μαθητείας μου κοντά του - Κατάθεση μνήμης»– ο συγγραφέας σκιαγραφεί με τρόπο άμεσο και ζωντανό την πρωτηπότερη ενός από τους μεγάλους δοσκάλους. Ο Πικιώνης παρουσιάζεται μέσα από τα μάτια ενός μαθητή, που ήμως ποτέ του δεν μπήκε φερεφύνοντας του δοσκάλου. Επτά, η εικόνα που αποκομίζουμε είναι ένα σχέδιο προσωπογραφίας μάλλον παρά φωτογραφία ταυτότητας.

Κειμήλια των Αρμενίων της Κιλικίας

επιμ. Άννα Μπαλλιάν

εκδ. Ολκός-Μουσείο Μπενάκη, Αθήνα 2002

Πρόκειται για τον κατάλογο της έκθεσης που πραγματοποιήθηκε στο Μουσείο Μπενάκη (31.10.2002-10.12.2002). Εκτός από τα εκθέματα που παρουσιάζονται, φωτογραφίες με τρόπο άμεσο και ζωντανό την πρωτηπότερη ενός από τους μεγάλους δοσκάλους. Ο Πικιώνης παρουσιάζεται μέσα από τα μάτια ενός μαθητή, που ήμως ποτέ του δεν μπήκε φερεφύνοντας του δοσκάλου. Επτά, η εικόνα που αποκομίζουμε είναι ένα σχέδιο προσωπογραφίας μάλλον παρά φωτογραφία ταυτότητας.

Κειμήλια των Αρμενίων της Κιλικίας

επιμ. Άννα Μπαλλιάν

εκδ. Ολκός-Μουσείο Μπενάκη, Αθήνα 2002

Ένα θέμα δύοβατο και, καθ. όταν τολμούσα να πω, «πρωτότυπο» για την ελληνική βιβλιογραφία αυτό που με αρκετό επιστημονικό όφελος πραγματεύεται ο αρχιτεκτονικούς γυγγάρεις Γ. Μπατογιάννης: Η σχέση μεταξύ θρησκείας και κατασκευής όπως αυτή διαμορφώνεται μεταξύ από ιστορικά, θρησκευτικά και μυθολογικά γεγονότων. Βιβλίο που σίγουρα θα μας προβληματίσει.

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΑ

Σπουδή για τη βυζαντινή Σίφνο (4ος-12ος αι.)
γεν. επιμ. Χαράλαμπος Πέννας
εκδ. ΥΠΠΟ, 2η Εφορεία Βυζαντινών Αρχαιοτήτων, Αθήνα 2002

Με την ευκαρία της διοργανωσης φωτογραφικής έκθεσης στο παλιό σχολείο του Κάστρου Σίφνου (Ιούλιος-Σεπτέμβριος 2002), πραγματοποιήθηκε η πολύ χρήσιμη αυτή έκθεση, που μας αποκαλύπτει μια ανυνωτή πλευρά του μικρού αυτού νησιού των Κυκλαδών. Κτίσματα και κινητά ευρήματα παρουσιάζονται σε ωραίες φωτογραφίες και σχολιάζονται δύο και όπως πρέπει: Ιστορικές και αρχαιολογικές πληροφορίες συνδυάζονται, για να μας δώσουν μια πλήρη εικόνα της ακτονοβολίας του νησού στη βυζαντινά χρόνια. Εκτενής αγγλική περιλήψη καθιστά το πόντιγμα προστό και στους ένοντας επισκέπτες. Είναι από τα βιβλία που πρέπει να έχει κανείς στη βιβλιοθήκη του και για ενδεχόμενες εκδρομές...

Σύνταγμα βυζαντινών «θησαυρών» του Νομοσατικού Μουσείου

συλλογικό έργο
εκδ. ΥΠΠΟ-Νομοσατικό Μουσείο, Αθήνα 2002

Η πλήρης δημοιούρα -θησαυρών- νομοσατινών σε έναν αυτοτελή τόμο σκοπό έχει να χρησιμεύει ως σημείο αναφοράς για την περιήργηση δύο από τα πιο αντιτίτιμα έργα της Νομοσατικής. Η επιστημονική επεξεργασία των «θησαυρών» της έκδοσης αυτής οφείλεται στις Μάντν Οικονομίδη, Ήώ Τσούρη, Μίνα Γαλάνη-Κρίκου, Βάσια Πέννα, Γιώργος Νικολάου και στον ιωνιάνη Τουράστρογλου. Η βάση δεδουλώνων που δημιουργήθηκε από τον Niko Souvigné ειδικά για την ηλεκτρονική επεξεργασία του υλικού ονομάστηκε «Νικηφόρος».

Το κέρας της Αμαλθείας: Ιστορικές πηγές στο Internet
Χρήστος Νικολάοδης
εκδ. Σαφάβαλα, Αθήνα 2002

Ένας εξαιρετικός οδηγός για όσους επιθυμούν να κινούνται με άνεση στον τόσο χρήσιμο λαζαρίνιο της γνώσης που ονομάζεται Internet. Το μεγαλύτερο τμήμα του βιβλίου καταλαμβάνει έναν αναλυτικός κατάλογος με ηλεκτρονικές διευθύνσεις φορέων και πηγών σχετικών κυρίως με την ιστορία και την αρχαιολογία, η επλογή των οποίων ένιμε με βάση την ποιότητα και την ποσότητα του υλικού τους καθώς και την ευκολία χρήσης τους. Όλες οι διευθύνσεις συνοδεύονται από ένα μικρό αλλά εξαιρετικά καπατοπικό για τον αναγνώστη κείμενο.

Ιστορία της ελληνικής γλώσσας
Francisco Adrados
εκδ. Παπαδήμας, Αθήνα 2003

Πολύ χρήσιμο και διαφωτιστικό το βιβλίο αυτό, που εξετάζει την ελληνική γλώσσα, ξεκινώντας από τις «νίνοερωπαϊκές» απαρχές της και φτάνοντας έως την ελληνιστική «κοινή». Η βιβλιογραφία είναι πλούσια και το ειρηνεύτριο των πληροφοριών που παρέχει με μελέτη. Πολύ καλή η μετάφραση της Alicia Villar-Lecumberri και η επιμέλεια των Γιάννη Αναστασίου και Χριστόφορου Χαραλαμπάκη.

Αντίτροφον λεξίκον της Νέας Ελληνικής
Γεώργιος Κουμρούλης
εκδ. Παπαδήμας, Αθήνα 2002

Μαζί με το Συντακτικόν της Αρχαίας Ελληνικής του Jean Humbert, σε μετάφραση Γ. Κουμρούλη, οι εκδόσεις Παπαδήμα κυκλοφόρησαν σε επανεκτίνωση και το Αντίτροφον λεξίκον της Νέας Ελληνικής, το πρώτο λεξικό του ειδούς αυτού στην ελληνική βιβλιογραφία. Το λεξικό αυτό, χρήσιμο για να μάθει κανείς σωστά τη γλώσσα, έχει παραλλήλα σε πολλές γλώσσες της Ευρώπης. Σ' αυτό οι λεξίς ταξινομούνται με βάση το τελευταίο τους γράμμα και κατά την αντί-

στροφή φορά. Στο παράρτημα παρατίθενται και αναλυτικοί πίνακες με τους αριθμούς των λέξεων που εμφανίζονται στο κάθε σύντηγμα στην Αρχαία Ελληνική, και ο αντιστοιχος αριθμός των λέξεων του συστήματος στη Νέα Ελληνική.

Exploring Athens, A guide for young people
συλλογικό έργο
ΕΚΔ. Καλειδοσκόπιο, Αθήνα 2002

Τώρα και οι έγονοι επισκέπτες μπορούν να διαβάσουν τον πρώτο ελληνικό οδηγό της Αθήνας για παιδιά, γραμμένο από παιδιά της Σχολής Hill –τον κυκλοφόρει πλέον και στα Αγγλικά, αφού ενθουσιάστησαν τους έλληνες νεαρούς εξερευνητές της πρωτεύουσας.

Ομήρου Ιλιάδος Ραφωδαί
συλλεκτική ομοιογραφική έκδοση
εκδ. Εφεσος, Αθήνα 2002

Το Πολιτιστικό Ίδρυμα Τραπεζής Κύπρου και οι εκδόσεις Έφεσος παρουσίασαν στο κονίο ένα σημαντικό συλλεκτικό ομοιογραφικό έργο το Φθινόπερο του 2002. Πρόκειται για το Ομήρου Ιλιάδος Ραφωδαί, σπάνιο δεδουλώμαντο που μας παραδίδει το σύνολο του ομηρικού αυτού έργου – περιγραμμό χειρόγραφου των 15ου αιώνα, απόκτημα της Λαυρεπίδης Βιβλιοθήκης της Φλωρεντίας (Laurientianus 32,4) από τη συλλογή της οικογένεως των Μεδίκων. Έχει φιλοτεχνηθεί από έναν πολύ σημαντικό ελληνικό γραφέα που την Κρήτη, πρωτόπορο της ελληνικής τυπογραφίας στην Ευρώπη τη πρώτη χρονία της Αναγέννησης και τον πρώτο που εξέδωσε τη Επί του Ομήρου. Το έργο συνοδεύεται τόμος με κείμενα –στην ελληνική και αγγλική γλώσσα– των Δ. Μαρωνίτη, Z. Κατζάμαση και G. Καρό.

A. B.

Κείμενα για την Τέχνη. Μανόλης Ανδρόνικος
επιμ. Αγγελική Σαχίνη
εκδ. Εταιρεία Ελλήνων Τεχνοκριτικών (AICA), Θεσσαλονίκη 2001

Πρόκειται για την πρώτη έκδοση μιας σειράς από κείμενα τέχνης που εγκαινιάζεται με αφορμή τη σηματηρίστηκαν 50 χρόνια από την ίδρυση της Εταιρείας Ελλήνων Τεχνοκριτικών (AICA). Η «Βιβλιοθήκη Τέχνης» της AICA-Ελλάς παρουσιάζει το κριτικό έργο του Μανόλη Ανδρόνικου, που αντιμετώπισε την τέχνη στην ολόπτωτη της. Μια σημαντική συλλογή κειμένων στα οποία αντικατοπτρίζεται το εύρος της μάρφωσης, το κριτικό πνεύμα και το ήδη ένος από τους σημαντικούς νεοελλήνης φωτισμούς δασκάλους.

Ενάλια
περιοδική έκδοση
τόμος IV (2002)

Η περιοδική έκδοση του Ινστιτούτου Ενάλιων Αρχαιοιλογικών Ερευνών (τηλ.: 210-8259668) για το 2002 –εξαιρετικά επιμελημένη και ουσιαστική– περιλαμβάνει θέματα που σήμαιναν ενδιαφέροντα ειδικούς και μη: «Αναγνωριστική έρευνα ΙΕΝΑ Διπτικών ακτών Παγασητικού», «Ναυάριο Ζακύνθου: προκαταρκτικά αποτελέσματα υποβρύχιων ανασκαφών 2000», «Άλεγαο: το δυπτικό λιμάνι της Κορίνθου», «Τόλαντο χαλκού στη Σαλαμίνα», «Συντήρηση έρυθρων οργανικών υλικών», «Οι φαιρικοί αμφορείς της υστερης ρωμαϊκής περιόδου (4ος-7ος αι. μ.Χ.)» κ.λτ.

Τετράμηνα
περιοδική έκδοση
τεύχη 66-69 (Φεντινόρω 2002)

Πολλά και ενδιαφέροντα τα θέματα (φιλολογικά, ιστορικά, αρχαιολογικά κ.λπ.) που πραγματεύονται οι συγγραφείς των τευχών αυτών των Τετραμήνων, που εκδίδονται με μεγάλη επιμέλεια και αγάπη από τον Δρόσο Κραβαττόγιαννο (τηλ.: 22650-28505).

Τα «Αρχαιολογικά» επιμελείται η Κατερίνα Τσεκούρα